

BANATUL CERCETAT DE ȘTEFAN MANCIULEA ȘI JOHAN JAKOB EHLER

Prof. ILIE FURDUIU, Alba Iulia

În 1936 apărea valoroasa lucrare a lui Ștefan Manciușlea: „Granița de vest”, bazată pe o atentă cercetare de teren, studierea cu atenție și a „Istoriografiei ungurești”, a documentelor de sorginte ungurească.

Din bibliografia citată de Ștefan Meteș rezultă că nu a știut despre documentata lucrare a lui J.J.Ehrler: „Banatul de la origini până acum (1774)”. Pe acest autor îl preocupă evoluția populației și în special starea ei economică pentru a descoperi surse și căi noi de impuneri fiscale în favoarea imperialilor de la Viena. Ca român, Ștefan Meteș cercetează evoluția în timp și spațiu a suferințelor românilor trăitori în Banat.

Despre românii bănățeni trăitori în secolul al XVIII-lea, Ștefan Meteș scria: *„Toate aceste roiri de populație venite în Banat în număr așa de mare, în tot cursul veacului al XVIII-lea, au întâlnit aici o străveche populație autohtonă, pe români. Aceștia au avut de îndurat cele mai multe greutăți, fie din partea administrației străine, fie din partea coloniștilor. Domnia Mariei Theresia a fost cea mai vitregă pentru elementul românesc, deoarece împărăteasa pentru a satisface nevoile materiale ale coloniștilor, i-a deposedat pe românii autohtoni de cele mai bune terenuri agricole, fapt care a produs între ei adânci nemulțumiri și chiar mici revolte îndreptate contra coloniștilor șvabi...”*

Maria Theresia, luând cunoștință despre această stare de lucruri, prin deciziunea din 24 iulie 1765, poruncește comisiunii de colonizare din Timișoara ca, *“din toate satele românești care se vor afla în preajma celor germane, populația să fie scoasă și mutată în acele regiuni unde românii*

locuiesc în masă compactă...”

Pe baza ordinelor împărătești a fost scoasă o parte din populația românească din satele: Falinic, Zădărlan, Sân Petru și Aradul Nou și trimisă în județul Caraș-Severin. Contele Perlas Rialph, la 1767, înaintează împărătesei un memoriu amănunțit prin care dovedește nevoia urgentă de a scoate populația românească din mijlocul elementului german, deoarece șvabii refuză să se așeze în apropierea satelor românești. S-au făcut propuneri împărătești ca să fie scoasă populația românească din satele Alioș, Fibiș, Fiscuț și Firitiaz, aducându-se în locul celor plecați peste 800 familii șvabești. Aceeași soartă urma să o aibă și românii din următoarele sate ale districtului Timișoarei: Ianova, Murani, Jădani și Seciani, în locul lor având să fie așezate 700 familii de germani. Cât privește „expulzarea românilor” s-a hotărât ca *“plecarea lor să fie făcută primăvara și vara, căci numai așa vor putea semăna și lucra pământul primit în noile sate. La plecare românii avea dreptul să-și dărâme locuințele, materialul de clădit să-l vândă ori să-l ducă cu ei, din grădini puteau scoate puieții tineri, dar le era strict oprit să distrugă plantațiile mai batrâne, care aveau să formeze proprietatea noilor coloniști...”* *”Românii din Săcălaz și Sefdin aveau să fie plasați în prediumul de la Torac, iar în satele întemeiate pe domeniul prediumului Klek, aveau să fie aduși români din Kisfalud și Recaș...”*

Populația românească plecată în pribegie a avut mult de suferit în tot lungul drumului, ca și după așezarea în noile sate. Transportul a fost împreunat cu nespun de multe greutăți.

Până ce au ajuns în sudul Torontalului li s-au prăpădit o mare parte din animale, iar după ce au sosit la destinație au întâlnit o climă neprielnică din pricina bălților și multelor mlaștini care răspândeau miasme otrăvitoare, apoi apa de băut lipsind aproape cu totul, o mare parte din români au fost dați morții”(1).

Iată acum problemele aceleiași zone văzute de trimisul de la Viena. „*Abia suverana noastră preaiubită* (și de românii alungați? n.n.) a ordonat secarea mlaștinilor mărind astfel din nou teritoriul țării, în chip considerabil; în același timp a sporit numărul populației cu 53.000 de suflete...”

Într-un răstimp de numai cinci ani, în Banat au fost primite 5.000 de familii nefericite de imigranți din alte țări, fiind înzestrate cu bani de drum, case și unelte necesare stabilirii lor.

Despre viața românilor bănățeni, Ehrler ne spune: „*Deoarece comportamentul bun al localnicilor nu se datorează religiei, se cuvine să-l atribuim cu atât mai mult educației date copiilor lor. Dragostea manifestată de părinți pentru copii și de aceștia către cei dintâi n-am observat-o până acum la vreun alt popor. Dar, pe cât de mare e dragostea, pe atât de mult respect trebuie arătat părinților și, în general, celor vârstnici. Nici o abatere în această privință nu rămâne nepedepsită*” ...”*Preoții lor rămân doar niște țărani deghițați*” ...”*După liturghie ... apucă din nou coarnele plugului ori purced pe la casele oamenilor, răspândind povești neadevărate despre minuni*” ...

„*Copiii sunt căliți încă de mici. Fără a ține seama că iarna din Banat e uneori deosebit de aspră, copii sunt îmbrăcați și înfășurați cu ceva mai multe cărpe decât în timpul verii. De aceea românii, care merg tot timpul cu pieptul descoperit, sunt foarte rezistenți și obișnuți cu frigul și căldura*”

”...*Românii sunt foarte îndatoritori, dacă li se acordă câtuși de puțină*

bunăvoință. Știm acesta din experiența proprie. De aceea, e foarte supărător când străinii veniți în țară manifesta un dispreț atât de mare față de acest popor” ...”*Am petrecut multe sute de nopți în casele lor, pe drumuri și în pădurile cele mai mari, ba chiar foarte aproape de lotri, înconjurat neconținut de români. Ar însemna să calc însă adevărul, dacă aș spune că mi s-ar oferit prilej pentru cea mai mărunță bănuială. Dimpotrivă, am putut constata îndeajuns îndatorința lor, chiar cu prețul vieții, în caz de primejdie – de înec ori de alt fel – prin care am trecut*” ...”*Dar bunătațea de suflet a românului, de care s-au bucurat mulți străini și de care au abuzat peste măsură, s-a micșorat atât de mult, încât mai arată doar puțină încredere unor astfel de musafiri*”.

Când vorbește despre românce ne spune: „*Trebuie să le fac și lor dreptate, deoarece sunt extrem de harnice. Tot timpul, când merg, călătoresc, șed ori se plimbă, ele se îndeletnicesc cu torsul ori cu vreun alt lucru necesar gospodăriei. De asemenea, își confecționează singure vopselele și fac tot ceea ce e de lipsă prin casă*”...

„*Românul își construiește singur casa. Aceasta e zidită cel mai adesea din pământ bătătorit ori din împletitură de nuiele sau de bușteni așezați unii peste alții și acoperită cu stuf. La construcție nu se folosește nici o bucățică de fier. Tocul ușilor e făcut din salcie ori dintr-un alt lemn, iar încluietoriale sunt niște zăvoare de lemn, care se deschid de multe ori numai printr-un artificiu. De sticlă nici nu este nevoie, geamurile fiind de hârtie, de obicei doi ochiși mici prin care pătrunde lumina. Casa întregă constă dintr-o cămăruță și o bucatărioară. În cămăruță atârână de obicei o gravură de slabă calitate înfățișând un sfânt, de cele mai multe ori Sf. Gheorghe Cavalerul, patronul lor. Aici se află două paturi din lemn negeluit, o masă, la rândul ei nedată la rindea, un dulap, uneori câteva scaune cioplite cu propria mână și câteva paturi.*

Soba e clădită din lut. Nici în bucătărie nu se află ceva deosebit. Hornul este din împletituri de nuiele lipit cu chirpici și de aceea nu se folosește vreo vatră deosebită, ci focul este aprins de-a dreptul pe pământ. Un ceaun în care se fierb toate bucatele atârnă de un lanț, deasupra focului... „Pe lângă ceaunul amintit se află un altul folosit la aducerea apei. Unul sau două blide și mai multe farfurii de lemn împodobesc casa. Lingurile sunt tot din lemn, dar cuțitele și furculițele- pe care românul le poartă întotdeauna cu sine, într-un săculeț, oriunde s-ar afla – sunt lucrătură turcească. Românii mai au și o ladă pentru păstrarea grânelor; aceasta e așezată pe două tălpi ori pe patru stâlpi. Aici se păstrează și porumbul. Grânele sunt îngropate cel mai adesea în pământ, ceea ce se face în modul următor: mai întâi se sapă în pământ o groapă adâncă, a cărei gură nu e mai largă de un stângen, așa încât omul poate pătrunde înăuntru doar cu greu. În schimb fundul gropii, de formă rotundă, este mult mai încăpător.

După ce a fost săpată, groapa este arsă în întregime cu paie ori crengi uscate, iar

după aceea curățată și umplută cu grâne, care se păstrează aici în cele mai bune condiții până la vânzarea lor”.... „Pentru vitele cornute ori pentru cai nu există nici adăposturi și nici grajduri”... „Pe orice vreme, vitele stau tot timpul nopții sub cerul liber, iar dacă nu ar fi siliți de pagubele produse de porci, locuitorii nu ar construi nici cocini”.... „Cocina e formată doar din stâlpi înalți de o jumătate de stângen, bătuți în pământ în chip circular. În partea de sus aceștia sunt acoperiți cu stuf, iar în partea din față a cocinii e lăsată o deschizătură.”

„Fânul necesar vitelor pe timpul iernii e ținut în curte acoperit cu mărăcini ”.

„Rodnicia acestei țări e atât de mare încât pământul, fără să fie gunoit, produce toate cele necesare traiului”.(2)

BIBLIOGRAFIE

1. Ștefan Manciușea (1994) Granița de vest, pp. 84-86, Eg. „Gatinul”, Baia Mare.
2. Johann Jakob Ehrler (1982) Banatul de la origini până acum (1774), pp. 27-53, Ed. Facla, Timișoara.

Membrii redacției revistei “Dacoromania” la mormântul lui Ștefan Manciușea din Cimitirul Bisericeții Grecilor din Blaj

Foto: Ilie Furduiu